

Judith Kat & Aletta Modderman

Hogeschool INholland - Pabo Haarlem & CHN Pabo - Groningen

Contact: Judith.kat@inholland.nl

amodder@chn.nl

Werken in een catamaran: Taalhoeken in groep 4 en begrijpend lezen in de bovenbouw

Twee catamaranprojecten; twee voorbeelden van 'opleiden in de basisschool'. Een voorbeeld van 'good practice' en een voorbeeld van een project dat minder goed verliep. Catamaran: een samenwerkingsverband tussen opleiding en basisschool.

Catamaranproject Holland, Judith Kat: Taalhoeken in groep 4

De catamaran ging van start in Haarlem. Ik werkte inmiddels drie jaar op de pabo, maar omdat ik een neerlandicus ben zonder basisschoolervaring, wilde ik graag de opleiding Ruim Baan gaan volgen. Tijdens stagebezoeken keek ik goed om me heen of ik iets interessants zag om te onderzoeken. Ik stuitte bij de Bosbeekschool in Santpoort op een taalcircuit. Dat vond ik erg interessant. Na lang wikken en wegen besloot ik de school van mijn kinderen, *De Molenhoek* in Uitgeest, te vragen of zij geïnteresseerd waren in zo'n taalcircuit. Ik zou op die school een dubbele rol gaan vervullen: moeder en pabo-docente; dat kan natuurlijk lastig zijn. Maar omdat ik goed contact heb met de leerkrachten, besloot ik het er toch op te wagen. Ik wilde graag, juist op die school, iets bijdragen.

De leerkrachten bleken zeer geïnteresseerd! Ik had eerst een gesprek met de leerkracht van groep 5/6. Maar al gauw werd ik benaderd door de leerkrachten van groep 3/4, Iet Jens en Sandra van Gulik. Zij vonden dat ze mij veel harder nodig hadden. Zij werkten voor het eerst met een combinatiegroep 3/4 en ze waren begonnen met taalhoeken waarin ze groep 4 aan het werk zetten, als ze groep 3 het aanvankelijk lezen aanboden. Het opzetten van die taalhoeken was ontzettend veel werk, waar ze graag wat hulp bij wilden. Ik was enorm blij met hun verzoek. Nu voldeed ik echt aan de opdracht van de opleiding: het oplossen van een taalprobleem op een basisschool. Het probleem werd als volgt geformuleerd: *op welke manier kan in groep 4 van De Molenhoek taalonderwijs worden ondergebracht in hoeken, zodat de leerlingen zoveel mogelijk zelfstandig kunnen werken?*

Twee pijlers van de catamaran stonden recht. De derde pijler, de studenten, was snel gevonden. Heel snel beschikte ik over een team van 4 pabo-studenten: Sandra Twaalhoven, Marianne Schipper, Ilse Rutte en Sjanet Busard. Zij zouden afstuderen

op dit onderwerp.

Uiteindelijk hebben we vier weken taalonderwijs verzorgd, in maart en april 2006 voor groep 4 in vier verschillende taalhoeken. Het thema daarbij was: 'dromen'. We baseerden de vier taalhoeken op de vier taaldomeinen: we hadden een gedichtenhoek (spreken en luisteren), een taalspelletjeshoek (taalbeschouwing), een duik-in-je-boekhoek (lezen) en een Klaas-Vaak hoek (schrijven). In de literatuur die we bestudeerden stuiten we op een 'dicteehoek', en die maakten we er ook bij, als een uitbreiding op de taalspelletjeshoek)

De kinderen werkten vier keer per week 45 minuten in de hoeken. Ze deden dat volgens een 'circuitmodel'. Elk kind kreeg een 'contract' waarop aangegeven stond in welke hoek en met wie ze wanneer gingen werken. De hoeken werden eens per week voorzien van nieuw materiaal dat aan de kinderen werd geïntroduceerd. En na het werken in hoeken volgde er een nabespreking. De kinderen presenteren dan hun werk en er was aandacht voor de manier waarop er gewerkt werd.

Catamaranproject Groningen, Aletta Modderman

Voor een catamaranproject heb je nodig: een school en 2 of meer studenten; een eenvoudig recept. Soms zijn deze ingrediënten heel schaars en dan heb je als docent een probleem. Gelukkig vind ik na lang zoeken op de pabo-verkort opleiding vier enthousiaste studenten en met twee van hen ga ik verder. Zij lopen stage in de bovenbouw en beiden willen zich graag verdiepen in het begrijpend lezen. Ze gaan dit project doen als leervraag voor 2 studiepunten. Hun stagescholen zijn vergelijkbare plattelandsscholen in de provincie Groningen, één met 200 leerlingen en één met 120 leerlingen. De thuistaal van de meeste leerlingen is het Gronings. De voertaal op school is Nederlands. De schoolbevolking is autochtoon. Beide scholen zijn niet specifiek achterstandsscholen, maar besteden wel extra aandacht aan taal.

De studenten merken op hun stagescholen dat begrijpend lezen voor zowel leerkrachten als leerlingen een lastig onderwerp is. Leerlingen vinden begrijpend lezen niet leuk en laten dat ook merken. De toetsresultaten zijn gemiddeld niet erg goed en verbeteren gedurende de schoolloopbaan nauwelijks. De studenten willen zich graag verdiepen in de didactiek van het begrijpend lezen, zelf ontworpen lessen geven en op die manier tot een eigen visie op begrijpend lezen komen. Zo mogelijk willen ze in overleg met hun mentor tot een andere aanpak komen. Uit de voorbereidende gesprekken met de studenten blijkt dat ik niet moet verwachten dat de mentoren een actieve rol in dit project gaan vervullen. Jammer, maar onder tijdsdruk besluit ik dat het toch zo maar door moet gaan.

Omdat er niet een vraag vanuit de basisscholen wordt geformuleerd, hou ik op beide scholen een interview om duidelijk te krijgen wat de visie is op begrijpend lezen en of zij problemen tegenkomen op dat gebied.

Hoewel ik blij ben dat er twee studenten zijn die aan dit project willen meewerken, merk ik al snel de nadelen van de keuzes die ik maak: twee scholen die ver uit elkaar liggen én, ik geef geen les aan deze studenten. Dat alles maakt het overleg tussen mij en de studenten, tussen de studenten onderling en tussen mij en de scholen erg lastig. De pabo-verkort studenten beginnen met de methode 'Goed gelezen'. Zij willen inzicht krijgen in wat leesstrategieën zijn en hoe de didactiek is van begrijpend lezen. Door les te geven uit de methode willen ze erachter komen wat begrijpend lezen voor de leerlingen inhoudt. Ik raad hen het boek *Taal, een zaak van alle vakken* aan om het belang van het gebruik van leesstrategieën bij andere teksten te onderstrepen. Ze lezen dit boek en nog een aantal artikelen over dit onderwerp en formuleren dan een visie op begrijpend lezen. Op basis van deze visie besluiten ze in hun stageklassen bij groep 6/7 en groep 8 andere teksten te behandelen in de lessen. Zij kiezen voor teksten die interessant zijn voor kinderen, b.v. over dieren, een toneeltekst over de geschiedenis van Groningen, een recept en een tekst over het gebruik van het internet. In de lessen willen ze de leerlingen stimuleren om zelf met oplossingen te komen en ze vinden interactie tussen leerlingen erg belangrijk. Ze maken gebruik van de strategieën voor, tijdens en na het lezen.

In de lessen merken de studenten dat de leerlingen erg betrokken zijn en bijna zonder uitzondering de opdrachten goed maken; ook de leerlingen die bekend staan als slechte lezers. Verder merken ze dat de kinderen de vaardigheden zoals samenvatten, ordenen, vergelijken, die ze via de methode 'Goed gelezen' hebben geleerd niet automatisch toepassen op andere teksten.

Meerwaarde van de catamaran

Groningen:

De studenten vinden het project waardevol omdat ze, begeleid door een docent, een onderwerp kunnen uitdiepen en lessen naar eigen ontwerp kunnen geven. Zij hebben in betrekkelijk korte tijd veel geleerd over begrijpend lezen, het belang ervan en de didactiek. Zij zijn in staat om vanuit hun eigen visie op begrijpend lezen lessen te verzorgen. Dat deel van het Catamaranproject heeft gebracht wat ik ervan verwacht.

De samenwerking met de mentoren verliep op zich goed maar niet volgens de opzet van het Catamaranproject. Zij zijn niet betrokken bij het project en hebben geen inhoudelijke bijdrage daaraan geleverd. Zij signaleren wel leesproblemen bij hun leerlingen, maar verbinden daar geen hulpvraag aan.

Voor mij als opleider is duidelijk geworden dat opleiden in de basisschool volgens de Catamarangedachte alleen een succes is als je houdt aan alle voorwaarden.

Holland:

De studenten vonden het werken in een catamaran vooral waardevol omdat ze door de basisschool voor vol werden aangezien. Ze kwamen echt iets brengen. Het ontwikkelen van de taalhoeken is echt nodig; ze waren er daarom heel serieus mee bezig. Het was niet alleen voor het eigen afstuderen, maar het had ook een functie op de school.

De studenten zijn verantwoordelijk voor meerdere partijen: voor de catamaran, maar ook voor het functioneren van het taalonderwijs in de basisschool. Hierdoor waren de studenten enorm betrokken. Zeker toen ook ouders vertelden dat hun kinderen thuis kwamen met enthousiaste verhalen over de taalhoeken, en de andere leerkrachten van de basisschool hun waardering uitspraken. Verder ervoeren de studenten dat het contact binnen het catamaranteam in de loop der tijd enorm gegroeid is, wat de resultaten zeker gunstig heeft beïnvloed.

Tot slot

Twée catamaranprojecten, één volgens het boekje en één vol hindernissen. Toch zijn wij ervan overtuigd dat het een effectieve manier van opleiden in de basisschool is. Het vraagt veel inzet van de leerkrachten, docenten en studenten, maar het leereffect is geweldig!

Ronde 2

Patrick Wenmaekers

Fontys Pabo Limburg Roermond

Contact: p.wenmakers@fontys.nl:

‘Woordenmozaïek’: een onderzoek naar de integratie van woordenschatonderwijs binnen ontwikkelingsgericht onderwijs op de basisschool.

Woordenschatonderwijs vindt veelal nog niet structureel geïntegreerd plaats in alle activiteiten op de basisschool. Studenten hebben onderzocht hoe woordenschatonderwijs ook een plaats kan krijgen binnen de themamiddagen in het kader van ontwikkelingsgericht onderwijs en hoe je op het gebied van woordenschat aan kunt sluiten op de behoeften van kinderen. Kun je vanuit de themamiddagen je woordenschatonderwijs integreren in alle andere lessen, en niet alleen de taallessen?

Bij het bedenken van dit project besloot ik aan te sluiten op het project *De leraar als onderzoeker* dat wordt uitgevoerd binnen Fontys PABO Limburg. Dit project is in het schooljaar 2004-2005 van start gegaan en is stevig neergezet binnen het huidige derdejaars curriculum. De studenten voeren een beperkt actieonderzoek uit dat hen voorbereidt op het onderzoek dat ze in hun afstudeerjaar moeten uitvoeren.

Iedereen is het er wel over eens dat het uitvoeren van actieonderzoek een bijdrage kan leveren aan het hbo-niveau van de pabo. Het actieonderzoek draagt ook bij aan het komen tot een professionele leergemeenschap en draagt bij aan het worden van een